Genç İşsizlik ve İstihdam, Eğitim veya Öğretimde Olmayan Gençler: AB ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme

Youth Unemployment and Youth not in Employment, Education or Training: An Assessment in Terms of The EU and Turkey

Mrs. Vildan Göl (Anadolu University, Turkey)
Asst. Prof. Dr. Betül Yüce Dural (Anadolu University, Turkey)

Abstract

Today, the European Union aims to integrate young people into the labour market and provide employment support. However, youth unemployment figures in the European Union are very serious. In addition to youth unemployment, NEET (Not in Education, Employment and Training) rates, which we hear frequently today and which is closely related to youth unemployment, have high rates both in the European Union and in Turkey. If these two main problems that countries have to deal with are not successful, they will impose serious costs on countries both socially and economically. Although education policies are often used for the solution, factors such as gender perception and patriarchal social structure must be left behind. In addition, strong economic growth should not be ignored to combat the problems of the young unemployed. The first aim of the study is to examine the factors that cause young unemployed and NEETs in the EU and Turkey at the macro and micro level and to present them comparatively. The second aim of the study is to empirically analyse Okun's Law, which argues that there is a negative correlation between unemployment and economic growth, for young unemployed and NEETs in Turkey between 2000 and 2020. The data used in the study was obtained from the OECD and Eurostat databases. The empirical findings obtained as a result of causality analysis show that there is a one-way relationship between economic growth, youth unemployment and NEETs.

1 Giriş

Günümüzde tüm ülkelerin karşılaştığı sorunların başında işsizlik ve istihdam gelmektedir. İşsizlik, her ülkede problem olarak görülmesine rağmen, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından farklı nedenlere sahiptir. Gelişmiş ülkelerde daha çok uzun vadeli yapısal bir işsizlik görülürken, bu ülkelerde genç ve kadın işsizlere istihdam yaratma konusunda sıkıntıların var olduğu gözlemlenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerdeki işsizlik ise, gelişmiş ülkelerin sorunlarını kapsarken, bunun yanında yüksek kayıt-dışı istihdam, tarım odaklı üretim sistemi, genç nüfus çokluğu ile tam yapılandırılmamış bir sosyal güvenlik sistemine sahip olmak gibi daha ciddi sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır.

Toplum için en verimli çağına olan gençler şüphesiz işsizlikten en çok etkilenen kesimdir. Gençler iş bulma sürecinde bir takım sorunlarla karşılaşmaktadır. İstenilmeyen işlerde çalışma, yarı zamanlı ve düşük maaşlı işler bunların başında gelmektedir. Bununla birlikte kriz döneminde ilk işten çıkarılanlar da çoğunlukla gençlerdir.

Toplumsal yapıda gençlerin ya eğitim hayatına katılmaları ya da işgücü piyasalarına dâhil olması beklenmektedir. Dahil olmayanlar/olamayanlar için günümüzde sıkça kullanılmaya başlanan NEET (Not in Education, Employment and Training) kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu grubun eğitime ya da istihdama katılamaması ülkelerin sosyal ve ekonomik açıdan orta ve uzun vadeli zararına olacaktır.

Gençlerin işgücü piyasalarına katılırken yaşadıkları sorunların temel nedeni, eğitim düzeyidir. Bir ülkede eğitilmiş insan sayısının artması ülkenin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlayacaktır. Eğitim seviyelerine göre genç işsizlik oranları incelendiğinde, Avrupa Birliği (AB)'nde yüksek eğitim seviyelerinde genç işsizliğin düştüğü gözlemlenmektedir. Türkiye'de ise bu durumun tam tersi olması, eğitim seviyesi arttıkça genç işsiz sayısının artması, Türkiye için çok daha olumsuz bir tablo karşımıza çıkarmaktadır.

AB'de gençlerin, eğitim ve iş piyasalarında eşit fırsatlara sahip olması temel amaçlar arasındadır. Bu kapsamda AB, gençlerin istihdamı için aktif iş gücü politikalarını benimsemiştir. Diğer taraftan genç işsizlik oranlarındaki artış, 2019 yılında başlayan pandemi krizi ile daha da artan genç işsizlik rakamları, genç işsizliğin, yetişkin işsizliğinden iki kat fazla olması bize uygulanan politikaların tam anlamıyla etkin olmadığını göstermektedir.

Bu çalışma her geçen gün artan genç işsizlik ve NEET'leri, AB ve Türkiye açısından ortak bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle genç işsizlik ve NEET kuramsal çerçevede incelenmiş, nedenleri makro ve mikro düzeyde ortaya konulmuştur. Çalışmanın devamında ise, işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki negatif korelasyonu savunan Okun Yasası, Türkiye'de 2000 ve 2020 yılları arasında genç işsizler (15-24) ve NEET'ler için ampirik olarak analiz edilmiştir.

2 Kuramsal Çerçeve

2.1 AB ve Türkiye’de Genç İşsizlik

Birleşmiş Milletler (BM) gençliği, kişinin eğitim hayatından ayrılıp ilk işini bulduğu yaş aralığındaki kişi olarak tanımlar. Ülkelerin kültürel ve siyasal farklılıklarından dolayı ‘Gençlik’ kavramı ve gençlik yaşı ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. BM, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi kuruluşlar gençlik yaş aralığını 15-24 olarak kabul etmektedir. Genç işsizlik ise, 15-24 yaş aralığında içinde çalışma isteği olan ve iş aradığı halde bulamayan ve 15 gün içerisinde iş başı yapabilecek durumda olanlar olarak tanımlanır (TÜİK, 2017).

Genç işsizliğin nedenleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Genel anlamda genç işsizliğin altında yatan temel nedenler makro ve mikro olarak ayrılabilir. Genç işsizliğin makro sebeplerinin arasında toplam talep yetersizliği, ekonomik durgunluk ve krizler, demografik yapı, işgücü politikalarının yetersizliği, eğitim sistemi ve ücret politikaları yer almaktadır. Mikro sebepleri ise genellikle, gençlerin yeteri kadar bilgi ve tecrübe sahibi olmaması, piyasaya ilk kez giriş yapıyor olmaları, gençlerin beklentilerinin yüksek olması, gençlere özgü bazı özellikler ve etnik köken olarak sıralanmaktadır (Soylu ve Aydın, 2020).

Genç işsizliğin uzun vadeli riskleri göz önüne alındığında, genç işsizlik ile mücadele daha önemli hale gelmektedir. AB ve Türkiye’de bu konu son derece önem arz etmektedir. Özellikle son yıllarda genç işsizlik rakamlarındaki artış, konuyu AB’de de üst sıralara taşımıştır.

AB’de, gençler ile ilgili iki ana sorun öne çıkmaktadır. İlk sorun, genç nüfusun azlığından dolayı yaşanan yaşlı nüfus, diğeri ise gençlerin ne eğitime ne istihdama katılmamasıdır. Özellikle Avrupa Konseyi’nin 2004 raporuna göre, AB büyük bir yaşlanma sorunu ile karşı karşıya kalacak ve yaşlı/genç nüfus hızla yükselecektir.

2000 yılında Lizbon’da toplanan Avrupa Konseyi, AB’nin rekabetçi ve bilgi toplumu olmasını hedef olarak belirlemiştir. Bu hedef için üretken ve dinamik bir toplum şarttır. AB’de yaşanan yaşlanma sorunu hedefe ulaşmayı güçleştirmesinin yanı sıra ekonomik büyümeyi de olumsuz etkileyecektir. Eurostat’ın yaptığı çalışmada, AB’nin 2019 ve 2100 yılındaki nüfus piramidi tahminine aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 1. 2019 ve 2100 Nüfus Piramidi, Kaynak: Eurostat.

Şekil 1’e göre, 2019 yılında orta yaş grubu nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir. 2050 yılına kadar AB’de önemli bir nüfus kaybı yaşanacağı ve bağımlı nüfusun artacağı öngörülmektedir. 2100 yılının tahminine bakıldığında, 2050 tahminini doğrulamaktadır. 2100 yılında azalan doğum oranları ve düşük ölüm oranları artık AB’de yoğun bir yaşlı nüfusu karşımıza çıkarmaktadır.

AB’nin yaşlanma sorununa çözüm olarak iki alternatif ön plana çıkmaktadır. Bu alternatiflerden ilki, AB’nin işgücü piyasalarında etkili olamayan yeteneklerin, geri kazandırılmasını sağlamaya çalışmasıdır. Bu konuda başı kadın istihdamının artırılması için uygulanan politikalar çekmektedir. İkinci alternatif ise, göçmenler ile ilgilidir. AB, nüfusun yaşlanmasını yavaşlatmak için genç göçmen işçileri çözüm olarak görmektedir (Yüce Dural, 2010).

Türkiye, AB'ye göç eden gençlerde ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye, AB'ye göre genç ve dinamik bir yapıda olmasına rağmen, eğitim almak ya da iş bulmak isteyen birçok genç göç etmektedir. Öyle ki, Türkiye'de her üç gençten birinin göç ettiği ya da etmek istediği bilinmektedir. AB bu durumu işgücü piyasalarında genç nüfus açığını gidermede çözüm olarak görmektedir. Bununla beraber AB ile Türkiye arasında Geri Kabul Anlaşması olarak da bilinen "Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma" 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmanın temel amacı, düzensiz olan göçmenlerin transit geçişlerinin kolaylaştırılması ile ilgili usul ve esasları içermektedir. Fakat 2015 sonrası Suriye'de yaşanan göç dalgası bu anlaşmaya farklı bir boyut kazandırmıştır (Çelik ve Şemşit, 2020). Bu süreçten sonra, AB seçici bir göçmen politikası izleyip, eğitim seviyeleri iyi olan ya da işgücü piyasalarına katkı sağlayacak birçok genç göçmeni kabul edip, yaşanan nüfusuna çözüm bulmaktadır. Bu çözümün ne kadar kalıcı olacağı ise farklı bir tartışma konusudur.

Gençler ülkenin yaşlanma sorununa çözüm olduğu gibi, ekonomik büyümenin devam etmesinin de çözümüdür. Genç nüfusun fazla olması ne kadar önemli ise, bu gençlerin istihdam edilmesi de o kadar önemlidir.

Şekil 2. AB ve Türkiye'de Genç İşsizlik (15-24) (2000-2020, %)

Şekil 2'de AB ve Türkiye'de 2000 yılından itibaren genç işsizlik oranlarına yer verilmiştir. Türkiye'de 2006 yılına kadar artan genç işsizlik bu yıldan sonra nispi olarak düşüş göstermiştir. Fakat 2006 yılından 2009 krizini kapsayan döneme kadar genç işsizlik hayli artmıştır. 2009 yılındaki küresel kriz, genç işsizlik seviyesini neredeyse zirveye yaklaştırmış ve %22,8 seviyesinde gerçekleşmesine sebep olmuştur. Krizden sonra genç işsizlikte düşüş 2018 yılına kadar devam etmiştir. 2019 ve 2020 yılında genç işsizlik, en yüksek seviyelerine ulaşmış ve %25 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Bu durumda şüphesiz 2019 yılında başlayan pandemi krizinin etkisi büyüktür.

AB'de ise 2009 krizine kadar durum Türkiye ile aynıdır. 2009'dan sonra Türkiye ile tamamen zıt bir durum karşımıza çıkmaktadır. 2008 küresel ekonomik krizi, AB'de daha etkili olmuş ve genç işsizlik oranları 2016 yılına kadar artış göstermiştir. 2018 yılından itibaren genç işsizlik oranları AB'de düşerken, pandemi krizi 2020 yılında genç işsizliği arttırmıştır. Fakat bu artış Türkiye'deki kadar sert bir artışla gerçekleşmemiştir. 2021 ilk çeyreğinde Türkiye'de genç işsizlik %25, AB'de ise %16,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu durum bize 2021 yılının genç işsizlik oranlarının da hayli yüksek olacağını ve durumun ciddiyetini koruyacağını göstermektedir.

Şekil 3. AB-27 Ülkeleri ve Türkiye Genç İşsizlik Oranları (15-24) (2020, %)

Şekil 3'te ise 2020 yılı AB-27 üye ülkeler ve Türkiye'de genç işsizlik oranlarına yer verilmiştir. AB-27 ortalamasının %16,8 olduğu görülürken, en düşük genç işsizlik oranları Almanya, Çekya ve Hollanda'da gerçekleşmiştir. Bu ülkelerde genç işsizlik oranlarının düşük olmasının nedenlerine bakıldığında, Almanya'daki başarı mesleki eğitime bağlanmaktadır. Almanya'da temel eğitim sonrasında gençlerin çoğu mesleki eğitim programlarını seçmektedir. Programdan mezun olan gençler işveren ile doğrudan karşı karşıya gelmekte ve istihdam edilmektedir. Bu sistem sayesinde gençler eğitimden direkt çalışma hayatına uyum sağlamaktadır.

Biçerli (1990), Çekya'da genç işsizliğin düşük olmasının nedenini aktif politikaların etkili bir şekilde uygulanmasına bağlamaktadır. Özellikle son yıllarda Çekya'da yaşanan ülke refahındaki artış 2020 yılında genç işsizliğin düşük olmasının sebebidir. Bununla beraber, ekonomik büyüme ve iş yaratma için verilen teşvikler genç işsizlik oranlarının düşük olmasının diğer nedenidir. Genç işsizliğin düşük olduğu bir diğer ülke ise Hollanda'dır. Bu ülkede eğitim programlarına yapılan yatırımlar düşük genç işsizlik oranlarının nedenidir. Verilen mesleki eğitimler hem teoriyi hem de pratiği birleştirerek gençlerin işgücü piyasalarına girişini kolaylaştırmaktadır. Bunun yanı sıra Hollanda'da gençlerin iş ayırt etmedikleri ve çoğunun küçük çaplı işlerde çalıştıkları görülmektedir.

Genç işsizliğin en yüksek olduğu AB ülkeleri ise İspanya, Yunanistan ve İtalya'dır. Bu ülkelerde genç işsizliğin yüksek olmasının temel nedeni krizlerdir. Özellikle Yunanistan 2008 küresel mali kriz ve 2009 yılında Euro bölgesinde yaşanan Avrupa borç krizinden, diğer AB ülkelerine göre daha çok etkilenmiştir. 2019 yılında başlayan Covid-19 pandemisi de Yunan gençlerini daha zora sokmuştur. Türkiye'de ise durum AB ortalamasının hayli üzerindedir. Yine Türkiye'de yaşanan krizler, yeterli istihdam sağlamayan ekonomik büyüme, mevcut eğitim sisteminin yetersizliği genç işsizliğin yüksek olmasının nedenidir.

İşsizlik yaşa bağlı olarak değişiklik gösterdiği gibi cinsiyette de farklılık göstermektedir. Dünya genelinde yetişkinler gibi genç kadınlar da işgücü piyasalarında daha yüksek işsizliğe maruz kalmaktadır. AB ve Türkiye'de cinsiyete göre bakıldığında genç işsizlik oranlarının birbirinden farklı değerler aldığı gözlemlenmektedir.

Şekil 4. AB-27'ye Üye Ülkeler ve Türkiye'de Genç Kadın/Erkek İşsizlik Oranları (2020,%)

Şekil 4'te AB-27 ve Türkiye'de genç kadın ve genç erkek işsizlik oranlarına yer verilmiştir. AB-27 ortalamasına bakıldığında, genç kadın işsizlik oranının (%16,7), genç erkek işsizlik oranına (%16,9) çok yakın olduğu görülmektedir. Genç kadın işsizliğinin en fazla olduğu ülkeler ise Yunanistan, Hırvatistan, İtalya ve Türkiye'dir. Kıbrıs'ta ise farklı bir durum olarak, genç erkek işsizlik oranının, genç kadın işsizlik oranından hayli yüksek olduğu görülmektedir.

Toplumların çoğunda kadınlara yüklenen roller başta olmak üzere, işyerlerinde erkek çalışan talebi, cinsiyetçi ayrımlar, ataerkil toplum yapısı gibi nedenler kadınların iş aramasına ya da eğitim almasına fırsat vermemektedir. Bu durum kadınların işgücü piyasalarından dışlanmasına ya da piyasaya girişlerinin zorlaşmasına neden olmaktadır. Böyle bir durumda genç kadın işsizlik oranları, gerçek değerinden daha düşük çıkmaktadır.

Cinsiyet ayrımının yanında, işgücü piyasalarında bir diğer önemli konu eğitimidir. Eğitim, bize bir ülkenin gelişmişlik düzeyini vermektedir. Küreselleşen ekonomiler ile birlikte teknolojik gelişmeler hız kazanmakta, üretim ve işgücünde sürekli bir değişim yaşanmaktadır. Böyle bir durumda da ülkelerin nitelikli işgücü ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bunu sağlamanın yolu ise eğitimden geçmektedir.

Şekil 5. AB-27 ve Türkiye’de Eğitim Düzeyine Göre Genç İşsizlik (2015-2020, %) **Not:** Eğitim seviyeleri, ISCED kriterleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Şekil 5’te, 0-2 seviye, ilköğretim, ilköğretim ve ortaöğretimden daha az, 3-4. seviye, lise ve lise sonrası yüksek öğrenim dışı ve 5-8. seviye ise yükseköğretimi içermektedir (Eurostat, 2020). Genel olarak eğitim seviyesi arttıkça işsizliğin azalması beklenen bir durumdur. AB’de 2015-2020 yılları arasında ilköğretim mezunu gençlerin, üniversite mezunu olan gençlere göre daha çok işsiz kaldığı görülmektedir. Bu AB’nin beklenen durumu karşıladığını göstermektedir. Türkiye’de ise tam tersi ve iç karartıcı bir durum sergilenmektedir. Türkiye’de ilköğretim mezunları daha az işsiz kalırken, üniversite mezunlarının daha fazla işsiz kaldığı göze çarpmaktadır. Bu durum Türkiye’de eğitim sisteminin yetersiz kaldığını ve üniversite mezunlarının istihdam edilemediğini göstermektedir. Böyle bir durumda, gençlere işgücü piyasasındaki eksiklikler dikkate alınarak eğitim verilmeli ya da gençlerin aldıkları eğitime göre işgücü piyasaları yaratılmalıdır.

2.2 AB ve Türkiye’de NEET

Günümüzde genç işsizlik kadar önemli olan bir diğer konu ne eğitime ne istihdama katılmayan gençlerdir. Bu gençlerin sorunu, son yıllarda genç işsizlikten daha ciddi bir hâl almıştır. Bu gençler hem işsiz hem de aktif olarak iş aramadığı için genç işsizliğe eklendiğinde, gençlerin istihdam sorununun gerçek büyüklüğü hakkında daha net bir fikir vermektedir.

Bu gençleri anlatmak için kullanılan NEET (*Not in Education, Employment, or Training*) kavramı, ilk olarak 1990’larda Birleşik Krallıkta dışlanmış bireyler için yapılan bir araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. 1999’da yayınlanan Sosyal Dışlanma Raporu’nda ise NEET’in tanımına ilk kez yer verilmiştir. Buna göre NEET, zorunlu eğitim sonrası ne eğitimde ne de istihdam da olmayan gençler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca rapor, NEET’lerin toplumdan dışlanmış bireyler olduğunu ve sosyal dışlanmaya karşı en iyi savunmanında iş sahibi olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bunu sağlamanın yolunun da doğru eğitim ve deneyimle olacağı vurgulanmıştır (SocialExclusion Unit, 1999).

İngiltere’de ortaya çıkan NEET kavramı, kabulünden sonraki birkaç yıl içinde Avrupa ülkelerinde istatistiksel bir gösterge olarak kullanılmaya başlamıştır. Böylece Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi’nin politika söylemlerinde yer almıştır. Eurostat, ILO gibi kuruluşlar ise NEET’in tanımını, toplam nüfus içindeki istihdamda, eğitimde ya da beceri artırımı faaliyetinde bulunmayan gençler olarak ifade etmiştir. Bu tanıma göre NEET’lerin kapsamı 15-24 ya da 15-29 yaş arasındaki gençlerin dört hafta öncesine kadar, işgücüne dâhil olmayan ya da eğitim, staj gibi programlara katılmayanlar olarak değerlendirilir (Çelik ve Coşkun, 2021).

NEET’ler işgücü piyasasında ya da eğitimde, beşeri sermaye biriktirmeyen gençler olarak görülmektedir. Bu durumdaki gençler, çeşitli nedenlerden dolayı gücensmiş ya da iş bulacağına inanmayan, nerde ve nasıl iş bulacağını bilemeyen ve bu yüzden de iş aramayan gençlerden oluşmaktadır. Bu gençler gelir elde edemediği gibi ailelerine bağımlı olarak yaşamaktadır (Karahana Dursun ve Çağlarırnak Uslu, 2019).

Eurofound, NEET’leri yedi alt grupta incelemiştir. Bu grup, kısa süreli işsizler, uzun süreli işsizler, aile faktöründen dolayı ne işte ne istihdamda olabilenler, umudunu yitirmiş olanlar, yeniden istihdama giriş yapmaya hazırlananlar, sağlık sorunu yaşayanlar ve bilinmeyen nedenlerdir.

Ülkeler arasında NEET’lerde görülen özelliklerde farklıdır. İskandinav ve Batı ülkelerinde en büyük NEET grubu genellikle kısa süreli işsizlerden oluşmaktadır. Güney ve Akdeniz ülkelerinde daha uzun süreli ve cesareti kırılmış işçilerin payları yüksektir. Doğu Avrupa’da ise aile sorumlulukları nedeniyle NEET olan gençlerin payı fazladır (Eurofound, 2016).

Şekil 6. AB-27 ve Türkiye’de 15-24 ve 25-29 Yaşlarında NEET Oranları (%)

Şekil 6’da AB ve Türkiye’de 2011-2020 yılları arasında 15-24 ve 25-29 yaş arası NEET oranlarının zaman içerisindeki bileşimlerine yer verilmiştir. AB ve Türkiye’de 25-29 yaş aralığındaki NEET grubunun 15-24 yaş grubuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 15-24 yaş aralığındaki NEET grubunun düşük çıkmasında zorunlu eğitimin önemi büyüktür. Zorunlu eğitime ülkelerin çoğu 5-6 yaşlarında başlamaktadır ve bu eğitimin süresi AB’de 8 ile 13 yıl arasında değişmektedir. Letonya, Lüksemburg, Malta gibi ülkelerde zorunlu eğitim süresi 11 yıl, İrlanda ve Portekiz’de 12 yıl, Hollanda ve Macaristan’da ise 13 yıldır. Türkiye’de ise 2012 yılında zorunlu eğitim 12 yıla çıkmıştır (Göksoy, 2013). Bu süreçten sonra bir öğrenci 18-19 yaşlarında mezun olmaktadır. Zorunlu eğitim sonrası, birçok öğrencinin de yükseköğrenime devam etmesi ortalama mezuniyet yaşını 25 yapmaktadır. Özetle, zorunlu eğitim ve yüksek öğrenim 15-24 yaş aralığında NEET grubunun daha düşük çıkmasına neden olmaktadır. 25 yaşından itibaren, iş bulanlar, geçmiş dört hafta içerisinde iş arayanlar ve eğitimine devam edenler hariç, NEET grubuna katılmaktadır.

NEET grubunun istihdam edilmesindeki en önemli konu şüphesiz kaliteli eğitimidir. Eurofound’un araştırmasına göre, düşük eğitim seviyelerindeki gençlerin, yükseköğrenim görmüş olanlara kıyasla NEET olma riskinin üç kat daha fazla olduğu belirtilmiştir. Yine Eurofound’un Avrupa üzerinde yaptığı NEET çalışmasında, eğitim düzeyi arttıkça NEET olma olasılığının azaldığı ifade edilmektedir (Eurofound, 2017).

Şekil 7. AB-27 ve Türkiye’de Eğitim Düzeyine Göre NEET Oranları (%)

Şekil 7’de AB-27 ve Türkiye’de eğitim seviyelerine göre NEET oranlarına yer verilmiştir. Burada beklenen durum genç işsizlik gibi, eğitim seviyesi arttıkça NEET oranlarının düşmesidir. AB ve Türkiye’de ilkökul mezunu kişilerin daha çok NEET grubunda yer aldığı görülmektedir. Bu beklenen durumu karşılamaktadır. Fakat orta ve üst düzey eğitime bakıldığında, AB’de bu koşul geçerliliğini korurken, Türkiye’de yükseköğrenim görmüş NEET’lerin orta seviye eğitimden daha fazla NEET grubuna katıldıkları görülmektedir. Geçtiğimiz yıl da ise, durum daha ciddi bir boyuta ulaşmış ve yüksek öğrenim görmüş NEET oranları diğer seviyelerin üzerinde yer almıştır. Türkiye’de genç işsizlikte olduğu gibi üniversite mezunlarının işgücü piyasalarına kazandırılmadığı bir kez daha görülmektedir.

3 Literatür

İktisadi büyüme, bir ülkede yaşayan insanların yaşam kalitesini yükseltmenin tek yoludur. Bunun için çalışan ve genç nüfusun fazla olması ülkeler açısından birer avantajdır. Ekonomik büyümenin işsizlik ile olan ilişkisini ilk olarak, Arthur Okun (1962), ortaya koymuştur. Okun, Amerika Birleşik Devletleri için İkinci Dünya Savaşı sonrası yaptığı bu çalışmada işsizlik ile GSYİH arasında ters yönlü bir korelasyon olduğunu savunmaktadır. Okun Yasası, işsizlik oranının her %1'lik artışta, GSYİH'nın yaklaşık %2 oranında azalmaya yol açtığını ifade etmektedir.

Ekonomik büyümenin olduğu durumlarda, genç işsizlik ve NEET oranlarının azalması beklenen bir durumdur. Literatürde işsizlik ve büyüme ilişkisini test eden birçok çalışma vardır. AB ve Türkiye için yapılan çalışmalardan birkaçı aşağıdaki gibidir;

Barişık vd. (2010), Türkiye ekonomisinde 1988-2008 dönemlerini kapsayan ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi Okun Yasası çerçevesinde analiz etmişlerdir. Yapılan ampirik analizde, Markov Rejim Değişimi Modellemesini kullanmışlardır. Sonuç olarak ülkenin genişleme ve daralma döneminde, değişkenlerin farklı asimetric değerler aldığını ve Türkiye'de mevcut büyümenin, istihdam yaratmayan bir büyüme olduğu sonucuna varmışlardır.

O'Higgins (2012), çalışmasında GSYH ve genç işsizlik arasındaki ilişkiyi AB'ye üye ülkeler için 1998-2011 dönemleri arasında incelemiştir. Çalışmasında yatay-kesit analizi ve regresyon analizini kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda, gençlerin istihdam kaybının durgunluktan kaynaklandığını ifade ederken, bazı ülkelerde durgunluk sırasında, gençlerin istihdam oranlarının artmaya devam ettiğini de ifade etmiştir.

Bruno, Marelli ve Signorelli (2014), çalışmalarında krizlerin AB bölgelerinde NEET ve genç işsizlik oranları üzerindeki etkisini incelemeye çalışmışlardır. Çalışmalarında 2000-2011 dönemlerini baz alarak, Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi ve panel veri analizini kullanmışlardır. Sonuç olarak, NEET oranlarının GSYİH'ya duyarlılığının kriz sırasında azaldığını vurgulamışlar ve 2010 öncesi yaşanan krizlerin genç işsizlik üzerinde daha fazla etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Pastore ve Giuliani (2015), 21 Avrupa ülkesi için 2001-2011 dönemlerini kapsayan genç işsizliğin belirleyicilerini mutlak ve göreceli olarak test etmeye çalışmıştır. Çalışma da En Küçük Kareler Yöntemi ve Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak GSYH büyüme oranı ile genç işsizlik arasında negatif yönlü ilişki tespit etmişlerdir.

Dietrich ve Möller (2015), AB-15 ülke grubu için reel GSYİH büyüme oranının, yetişkin (25-74) ve genç (25 yaş altı) işsizlik oranları üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Çalışmada panel veri analizi kullanılarak 1995-2014 dönemini baz almıştır. Çalışma sonucunda, Reel GSYİH'nın yetişkin ve genç işsizlik üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Arı (2016), Türkiye için 1980-2014 yılları arasında ekonomik büyüme ve işsizlik oranı arasındaki uzun dönemli ilişkiyi test etmeye çalışmıştır. Hacker ve Hatemi-J Nedensellik testi kullanarak yaptığı analizde, uzun dönemde ekonomik büyüme ve işsizlik arasında bir korelasyon olmadığını bulmuştur. Bu bulgular sonucu Türkiye'de istihdam yaratmayan bir büyümenin söz konusu olduğunu ifade etmiştir.

Çağlarırnak Uslu ve Karahan Dursun (2019), yaptıkları çalışmada Türkiye'de genç ve yetişkin işsizliği karşılaştırmışlardır. Çalışmanın devamında, 2006:Q1-2017:Q4 dönemlerinde ekonomik büyümenin genç ve yetişkin işsizlik oranlarına etkisini ARDL Modeli ve Kalman Filtresi Yöntemi kullanarak Türkiye için incelemişlerdir. Sonuç olarak büyümenin, genç işsizlik ile negatif bir korelasyon olduğunu ve kriz dönemlerinde büyümenin, genç işsizliği daha fazla etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Güvenoğlu ve Bayır (2020), 2002-2019 döneminde 55 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için, genç işsizliği etkileyen ekonomik büyüme, dışa açıklık, yatırımlar ve kamu harcamalarını panel veri analizi ile test etmişlerdir. Analiz sonucunda ekonomik büyüme, enflasyon ve kamu harcamalarındaki artışın genç işsizliği azalttığını, dışa açıklığın ise genç işsizliği artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca çalışmalarında, yatırımların, nüfusun ve doğrudan yabancı yatırımların genç işsizlik üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını ifade etmişlerdir.

Abdioğlu ve Albayrak (2020), Türkiye için genç işsizliği, 1988-2015 dönemlerini kapsayan Okun yasası çerçevesinde incelemişlerdir. Genç işsizlik, eğitim ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişki için Sınır Testi Yaklaşımı Modelini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda, ekonomik büyüme, genç işsizlik ve eğitim arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. GSYİH'da %1'lik bir artışın genç işsizlikte %0.48'lik bir azalışa neden olduğu bulunmuştur.

4 Yöntem ve Ekonometrik Analiz

Bu çalışmada, Türkiye'de 2000-2020 yılları arasında genç işsizlik oranları (YUR), NEET oranları (NT) ve Reel GSYİH (GDP) arasındaki ilişki analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada kullanılacak veriler Eurostat veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir. Genç işsizlik için 15-24 ve NEET için 15-29 yaş grubu baz alınmıştır. Çalışmada verilerin tahmini, Econometric EVIEWS 11 programı kullanılarak yapılmıştır.

Çalışmada ilk olarak serilerin durağanlığını sınamak amacıyla birim kök testi uygulanmıştır. Daha sonra değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi test edilmiştir. Durağanlık analizi için ADF (Augmented Dickey Fuller) testi ve nedensellik ilişkisi için Granger Nedensellik Analizi kullanılmıştır.

4.1 Augmented Dickey-Fuller (ADF) Birim Kök Testi

Zaman serilerinde durağanlık olmaması, sahte regresyon sorunu oluşturduğu için sonuçların hatalı olmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle değişkenleri durağan hale getirmek son derece önemlidir. İlk olarak serilerin durağan olup olmadığı ADF testi ile tespit edilmiştir. Bu test bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerini, bağımsız değişken olarak modele dâhil eden bir testtir. Bu test için modeller şöyledir;

$$\Delta Y_t = \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \beta t + \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (3)$$

Denklemler sırasıyla, sabitsiz-trendsiz (1), sabitli-trendsiz (2) ve sabitli-trendli (3) olarak uygulanmaktadır. Bu test sonuçları ADF istatistikleri MacKinnon kritik değerleri ile karşılaştırılarak, sıfır ve alternatif hipotezler test edilmektedir. Sıfır hipotezi serinin birim kök içerdiğini, alternatif hipotez de serinin durağan olduğunu göstermektedir.

Değişken	ADF Test İstatistiği	Kritik Değer (%5)
GDP	-3.286 (2)	-3.690
YUR	-2.102 (0)	-3.658
NT	-1.177 (4)	-3.733
ΔGDP	-3.931 (2)	-3.710
ΔYUR	-3.841 (2)	-3.710
ΔNT	-4.127 (4)	-3.759

Not: Parantez içindeki değerler Akaike Bilgi Ölçütüne göre belirlenmiş gecikme uzunluklarıdır. Δ, serilerin 1. Farkı alınarak elde edilen sonuçlardır.

Tablo 1. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Tablo 1’de, sabitli ve trendli seçenek üzerinden ADF birim kök testi yapılmıştır. Tablo 1’e göre, ekonomik büyüme (GDP), genç işsizlik (YUR) ve NEET(NT) oranlarının düzey seviyelerinde birim kök içerdiği ve 1. farkları alındığında durağanlaştığı tespit edilmiştir.

4.2 Granger Nedensellik Analizi

Modelde değişkenler arası ilişkinin yönünü belirlemek için Granger Nedensellik Analizi kullanılmaktadır. Bu analizde X, Y gibi iki zaman serisi arasında, Y değişkeni, X değişkeninin geçmiş değerleri kullanıldığında, kullanılmadığı duruma göre daha iyi tahmin ediliyorsa X, Y’nin Granger nedenidir sonucuna ulaşılır. Granger (1969) tarafından geliştirilen testin denklemleri ise şöyledir;

$$X_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^k \alpha_i X_{t-i} + \sum_{i=1}^k \beta_i Y_{t-i} + \varepsilon_{xt}$$

$$Y_t = \gamma_0 + \sum_{i=1}^k \gamma_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^k \delta_i X_{t-i} + \varepsilon_{yt}$$

Denklemlerde yer alan k gecikme uzunluğunu ifade etmektedir. Analiz H_0 ve H_A hipotezlerinin anlamlılıklarını sınamaktadır.

$$H_0 : \sum_{i=1}^k \beta_i = 0 ; X_t, Y_t'nin nedeni değildir.$$

$$H_A : \sum_{i=1}^k \beta_i \neq 0 ; X_t, Y_t'nin nedenidir.$$

Çalışmada, Türkiye için ekonomik büyüme, genç işsizlik ve NEET arasındaki Granger Nedensellik Analizi sonuçları aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Test İstatistiği
GDP	YUR	0.004
	NT	0.008
YUR	GDP	0.402
	NT	0.677
NT	GDP	0.612
	YUR	0.555

Tablo 2. Granger Nedensellik Test Sonuçları -Türkiye

Nedensellik sonuçları değerlendirildiğinde, ilk olarak ekonomik büyümeden genç işsizlik ve NEET'lere doğru bir nedensellik ilişkisi mevcuttur. İkinci olarak, genç işsizlikten, ekonomik büyüme ve NEET'lere doğru bir nedensellik mevcut değildir. Son olarak, NEET oranlarından, ekonomik büyüme ve genç işsizliğe doğru bir nedensellik tespit edilememiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de 2000-2020 yılları arasında ekonomik büyümeden, genç işsizlik ve NEET'lere doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Yani ekonomik büyümenin genç işsizlik ve NEET'leri etkilediğini, fakat genç işsizlik ve NEET'lerin ekonomik büyümeyi etkilemediği sonucuna varılmıştır.

5 Sonuç

Teknoloji, küreselleşme, iş dünyasındaki hızlı değişimler, krizler, salgınlar derken işgücü piyasaları hızlı bir değişim geçirmektedir. Yaşanan bu değişimler sonucu pek çok işin yok olacağı açıktır. Bu durum dünya genelinde en çok gençleri etkileyecek ve düşük becerilere sahip ya da yeni koşullara adapte olamayan bu gençler ya NEET'lere katılacak ya da düşük ücret ve güvencesiz işlerde çalışacaktır.

Gençlerin işsizliği ya da gençlerin NEET grubunda yer alması toplumlar açısından yüksek risk oluşturmaktadır. Gerek toplum gerek gençler için iyi bir gelecek sağlamak, ekonomik büyüme ve yeşil ekonomilere yatırım yapmak, bununla beraber gençlere yakışır ve sürdürülebilir işler sağlamak son derece önemlidir. Bu hususta en önemli konu eğitimidir. Çağın gerisinde kalan eğitim sistemi ve küreselleşmeye ayak uyduramayan gençler topluma sadece birer dezavantajdır. Bu yüzden gençlere çağın koşullarına uygun eğitim ve beceri kazandırmak, bu eğitimin ardından işgücü piyasalarına geçişlerini sorunsuz gerçekleştirmek önem arz etmektedir. Sonuçta geleceğin sürdürülebilir olması için iyi eğitim almış ve istihdam edilmiş gençlere ihtiyaç vardır.

Bu çalışma da Türkiye için 2000 -2020 dönemini kapsayan ekonomik büyüme, genç işsizlik ve NEET ilişkisi ampirik olarak analiz edilmiştir. Çalışmada Granger Nedensellik Analizi kullanılmıştır. Sonuçlara bakıldığında, ekonomik büyümeden genç işsizlik ve NEET'lere doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir.

Bu sonuca göre, genç işsizliğin ve NEET'lerin ekonomik büyümeden etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle genç nüfusun istihdamı için alınacak önlemler ve uygulanacak politikalar sayesinde, istikrarlı, güçlü ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin önü açılacaktır.

Kaynakça

- Abdioğlu, Z. & Albayrak, N. (2018). “Genç İşsizlik, Eğitim ve Ekonomik Büyüme”, *Global Journal of Economics and Business Studies*, 7(13), 8–20.
- Arı, A. (2016). “Türkiye’deki Ekonomik Büyüme ve İşsizlik İlişkisinin Analizi: Yeni Bir Eşbütünlük Testi”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 57–67.
- Barışık, S., Çevik, E.İ. & Kırıcı Çevik, N. (2010). “Türkiye’de Okun Yasası, Asimetri İlişkisi ve İstihdam Yaratmayan Büyüme: Markov-Switching Yaklaşımı”, *Makale Dergisi*, 159.
- Biçerli, M. K. (1990). “Ekonomik Dönüşümü Düşük İşsizlikle Sağlamada Çek Cumhuriyeti Tecrübesinin Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56-2
- Bruno, G. S. F., Marelli, E. & Signorelli, M. (2014). “The Rise of NEET and Youth Unemployment In EU Regions After The Crisis”, *Comparative Economic Studies*, 56(4), 592–615.
- Coşkun, F.B. & Çelik, Z. (2021), “Genç İşsizliğin Durumu: Ne Eğitimde Ne İstihdamdaki Gençlerin Eğitim Ve İstihdam Politikalarına Göre Analizi”, *TODAM*, 97.
- Dietrich, H. & Möller, J. (2015). “Youth Unemployment in Europe – Business Cycle and Institutional Effects”, *International Economics and Economic Policy*, 13(1), 5–25.
- Eurofound (2016). “Exploring the Diversity of NEETs, Publications Office of the European Union”, <https://www.eurofound.europa.eu/tr/publications/report/2016/labour-market-social-policies/exploring-the-diversity-of-neets>.

- Eurofound (2017). “Long-term Unemployed Youth: Characteristics and Policy Responses, Publications Office of the European Union”, <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2017/long-term-unemployed-youth-characteristics-and-policy-responses>
- Euronews (2021). “How Has the Pandemic Affected Youth Unemployment?”, <https://www.euronews.com/next/2021/03/10/how-has-the-pandemic-affected-youth-unemployment>
- European Commission (2020). “Turkey 2020 Report”. *2020 Communication on EU Enlargement Policy*.
- Eurostat Database, 2021. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Göksoy, S. (2013). “Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Zorunlu Eğitim Uygulamaları”, *Asya Öğretim Dergisi*, 1(1), 30–41.
- Güvenoğlu, H. & Bayır, M. (2020). “Genç İşsizliği Etkileyen Faktörlere İlişkin Ampirik Bir Analiz”, *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 19-36
- ILO (2020). “Youth and Covid-19 Impacts on Jobs, Education, Rights and Mental Well-Being”, https://www.ilo.org/global/topics/youth-employment/publications/WCMS_753026/lang--en/index.htm
- Karahan Dursun, P. & Çağlarırnak Uslu, N. (2019). “Genç İşsizliğin Yetişkin İşsizlik ile Karşılaştırmalı Analizi: Türkiye İçin Kalman Filtresi Yöntemi İle Dinamik Bir Uygulama”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 115–136.
- O’higgins, N. (2012). “This Time It’s Different? Youth Labour Markets During The Great Recession”, *Comparative Economic Studies*, 54(2), 395–412.
- OECD Database, 2021. <https://data.oecd.org/>
- Özen Atabey, A. (2019). “Gençlik Garanti Programı Doğrultusunda Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne Yetiştirmede Yer Alan Gençler Soruna Çözüm Önerileri”, *Uluslararası Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(43),3054-3063
- Pastore, F. & Giuliani, L. (2015). “The Determinants of Youth Unemployment. A panel Data Analysis”, http://www.ub.edu/aqr/arxiu/Paper_Pastore-Giuliani.pdf
- Soylu, Ö.B. & Aydın, B. (2020). “Genç İşsizliğin Gelişimi, Belirleyicileri ve İktisadi Politikalar: Avrupa Birliği-Türkiye Karşılaştırması”, *EKEV Akademi Dergisi*, 82.
- Şahal Çelik, D. & Şemşit, S. (2020). “Türkiye – Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmasının Uygulanmasında Suriyelilerin Etkisi Ve Rolü”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 66–84.
- The Social Exclusion Unit Report (1999). “Bridging The Gap: New Opportunities For 16 –18 Year Olds Not in Education, Employment or Training”, <https://dera.ioe.ac.uk/15119/2/bridging-the-gap.pdf>
- TÜİK, 2017. Türkiye İstatistik Kurumu, <https://www.tuik.gov.tr/>
- Yüce Dural, B. (2010). “Geçiş Ekonomilerinden Avrupa Birliği’nin Eski Üyelerine Göç”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.26.